

ARAP BAHARI ÇERÇEVESİNDE ORTADOĞU

Ali Caner BAŞOL*

Ortadoğu; Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirine en yakın olduğu yerdeki ülkelerin oluşturduğu bölge olarak tanımlanabilmektedir. Bana kalırsa günümüze değin savaşların bir türlü bitmediği, kara altın olarak adlandırılan petrolün değer kazanmasıyla beraber uluslararası arenada söz sahibi olmak ve aynı zamanda zenginliğine zenginlik katmak isteyen her ülkenin dikkatini fazlasıyla çeken bölgedir.

Arap Baharı ise Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerinde yaşanan devrimler, değişen hükümetler, isyanlar, silahlı çatışmalar, küçük ve büyük çapta yaşanan gösterilerin ve protestoların geneline verilen addır. 17 Aralık 2010 günü Tunus'ta bir seyyar satıcı olan 26 yaşındaki Tunuslu Muhammed Buazizi, ruhsatsız sebze sattığı gerekçesiyle güvenlik güçlerinin kendisine yaptığı kötü ve ağır müdahaleyi protesto etmek amacıyla kendini yakmış, ertesi gün bu olayın etkisiyle işsizlik, enflasyon, yozlaşma, ifade özgürlüğünün kısıtlanması gibi durumlardan sıkılan Tunus halkının sokaklara ve meydanlara inip protestolara başlamasıyla şekillenen Arap Baharı Muhammed Buazizidahi neredeyse kimsenin tahmin edemeyeceği, öngöremeyeceği olaylar yaratmış ve sonuçlar doğurmuştur. Ancak günümüzde dahi birçok kesimin cevap bulamadığı bir soru vardır; Arap baharı olarak adlandırılan olaylar gerçekten bir bahar mı devrim mi uyanış mı yoksa aksine Arap kışı mı yıkılışı mı yada bir katliamlar dizisi midir?

Arap Baharını anlamak için öncesi hakkında bilgi sahibi olmak gerekir. Arap Baharı öncesi bölgesel yapı, anti-demokratik özellikler barındırmaktaydı. Bölge ülkelerinin neredeyse tamamının geçmişi askeri darbelere, krallıklara ve sıkı aile bağlarından oluşan iktidarlara dayanmaktalardı ve aynı zamanda bölge ülkelerinin kaderi olan petrol konusunda neredeyse hepsi zenginken hiçbiri bu zenginliği ve gücü halkına mal edememiş ve birçok akademisyene göre de Arap Baharının çıkışında etkili olan olayların başında bu zenginliğe sahip olamayan halkların işaret ettiği ekonomik sıkıntılar gelmektedir. Ayrıca bölgesel dinamiklerden de bahsetmek gerekir. Bölge dinamiklerini geçmişte Osmanlı İmparatorluğu sonrasında İngiltere ve Fransa belirlemiş olsa da son 30 yıldır belirgin bir biçimde Amerika Birleşik Devletleri elinde tutmaktadır ve bu durum bölge halkının onlarca yıldır temsil konusunda pasifize edilmeleri sonucunu doğurmuştur. Önceleri Ortadoğu ülkelerinin yönetimleri ABD'nin etkisiyle bölgesel krizler doğurmayacak şekilde değişmiştir ancak Obama yönetiminin smartpower (akıllı güç) tutumu ABD'nin bölgedeki etkisi ve gücünü azaltmış ve krizlerin bölgesel olarak yaşanmasına neden olmuştur. ABD'nin bölgeye ilişkin bazı çıkarları vardır ve bu çıkarlar üzerinden politikalarını yürütmektedir. İsrail'in toprak bütünlüğü ve bu bütünlüğü destekleyen ülkelerin müttefik sayılıp desteklenmesi, petrolün batıya kolay şartlar ve makul fiyatlar çerçevesinde ihracı ve bölgesel üstünlüğün başka bir ülkeye geçmesinin önüne geçilmesi bunlardan bazılarıdır. Bu politikalar bütünü Ortadoğu'nun şekillenmesinde fazlasıyla etkili olmuştur. ABD'nin Mısır, Türkiye ve Suudi Arabistan'ı müttefik olarak görüp, Irak, İran ve Suriye'yi neden düşman olarak gördüğü bu politikalar çerçevesinde daha kolay anlaşılır. Suriye'nin şuanki durumu ABD'nin "bölgesel üstünlüğün başka ülkeye geçmesini önleme" politikası üzerinden açıklanabilir.

*Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler İkinci Sınıf Öğrencisi

Suriye’de olayların ayrıntısına inmeden yüzeysel biçimde bakacak olursak 2011’den beri devam eden iç savaşı yakından izleyen Rusya’nın ve bölgesel üstünlüğü kaybetmekten korkan ABD’nin vekâlet savaşı (proxywar) olarak nitelendirebiliriz.

Sonuç olarak şüphe yok ki eşi benzeri görülmemiş bu halk hareketi Ortadoğu tarihinde görülmüş en büyük değişim olarak nitelenebilir. Değişimin bu denli büyük olması etkilerinin artmasına sebep olmuş ve bölgede olmamasına rağmen Arnavutluk, Ermenistan gibi ülkelerde bile protestolar ve olaylar gözlemlenmiştir. Tunus’ta 23 yıllık, Mısır’da 30 yıllık, Libya’da 42 yıllık sözde demokratik ancak uygulamada anti-demokratik olan iktidarlar devrilmiş ve diktatörlerin her ne olursa olsun iktidardan alınabileceğinin ve sözün her zaman halkta olduğunun altı çizilmiştir.